

Principiul rolului activ al organelor judiciare

A) Notiune

Acest principiu este consacrat în art. 4 C.proc.pen., care arată ca „organele de urmărire penală și instanțele de judecată sunt obligate să aibă un rol activ în desfășurarea procesului penal”.

Legiuitorul a consacrat expres acest principiu, care funcționează în tot cursul procesului penal din momentul constatării faptelor care constituie infracțiuni prin pornirea procesului penal, prin efectuarea activităților impuse de urmărirea penală, de judecată și apoi, în final, de punere în executare a hotărârii judecătorești penale.

O strânsă legătură⁴⁶ există între principiul oficialității procesului penal și rolul activ al organelor judiciare penale, în sensul că acesta din urmă decurge din primul.

Din economia textului art. 4 C.pr.pen. și a celorlalte texte care se referă la componentele acestui principiu fundamental, trebuie să înțelegem că rolul activ al organelor judiciare înseamnă îndeplinirea impusă de lege a acestora de a conduce și asigura, de la început și până la sfârșit, desfășurarea operative, riguroasă și coerentă a tuturor actelor procesuale și procedurale care formează procesul penal, cu participarea activă și conștientă a părților și cu exercitarea de către acestea a drepturilor lor legale pentru realizarea scopului procesului penal.

B) Continut și mod de realizare

Realizarea acestui principiu impune îndeplinirea unor obligații care intră în conținutul rolului activ și care constau în următoarele:

- obligația de a explica învinutului sau inculpatului, precum și celorlalte părți, drepturile lor procesuale (art. 202 alin. 3 C.pr.pen.), de a informa pe învinuit sau inculpat că are dreptul de a nu face nici o declarație și de a-i atrage atenția că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa, că are dreptul la apărător (art. 70 alin. 2 C.pr.pen.), să propună probe în apărare, să explice părții vătămate dreptul de a se constitui parte civilă (art. 15 C.pr.pen.);

- obligația de a conduce și asigura ca fiecare act procesual și procedural să fie efectuat la timp, operativ, în ordinea și cu rigurozitatea prevăzută de lege;

- obligația de a asigura, în tot cursul procesului, explicarea și înțelegerea de către părți, a drepturilor lor procesuale și de a le crea condiții pentru exercitarea acestor drepturi (de a explica învinutului sau inculpatului dreptul de a avea apărător ales și de a-i acorda termen în acest sens prin amânarea judecării cauzei, de a-i explica dreptul de a propune probe în apărare și de a-i acorda termen în acest scop etc.);

- obligația organelor judiciare de a manifesta rol activ în căutarea și strângerea probelor la urmărirea penală și în verificarea și administrarea tuturor probelor necesare în faza de judecată. Sub acest aspect, trebuie remarcată o legătură strânsă prin care ajunge chiar la suprapunere între principiul rolului activ și principiile oficialității și aflării adevărului.

Nerespectarea principiului rolului activ poate atrage, în faza de urmărire penală, în practică, infirmarea soluțiilor date de procuror și redeschiderea urmăririi penale, iar în cazul soluțiilor instanțelor, desființarea în apel sau casarea în recurs a hotărârii judecătorești, cu trimiterea cauzelor spre rejudecare (a se vedea cazurile prezentate în secțiunea de aplicații practice).